

О. В. ГРИГОРАШ

Університет митної справи та фінансів

ORCID: 0000-0002-8089-3755

ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА РАХУНОК ПРИВАТНИХ ДЖЕРЕЛ У КРАЇНАХ ОЕСР ТА В УКРАЇНІ

Статтю присвячено аналізу фінансування вищої освіти у країнах ОЕСР та в Україні. Аналіз показав, що у країнах ОЕСР має місце асиметрія у розподілі бюджетних та приватних джерел фінансування вищої освіти. Так, до країн, де вища освіта є переважно платною (60 і більше відсотків приватного фінансування) відносяться: Великобританія, Колумбія, Японія, Австралія, США, Корея та Чилі; країнами, які забезпечують переважно безоплатну вищу освіту (20 і менше відсотків приватного фінансування), є Німеччина, Швеція, Словенія, Бельгія, Данія, Ісландія, Австрія, Фінляндія, Люксембург та Норвегія. У інших країнах ОЕСР співвідношення приватного і державного фінансування вищої освіти в середньому є однаковим. Розглянуто механізми кредитування навчання у групах країн, де переважає приватне і державне фінансування: воно може надаватися коштом приватних банківських установ, або здійснюватися на основі програм державного кредитування. Проаналізовано джерела фінансування вищої освіти в Україні. Визначено, що частка державного фінансування вищої освіти Україна має тенденцію до скорочення. На фоні запровадження індикативних цін на навчання за найбільш популярними спеціальностями (призупинено на час воєнного стану) та зниження купівельної спроможності населення посилюється потреба у додаткових джерелах фінансування. З одного боку, кредитування через приватні фінансові установи є доволі дорогим, з іншого боку, механізм пільгового державного кредитування в Україні так і не набув широкої популярності для населення та характеризується низьким рівнем економічної ефективності для держави. Це зумовлює необхідність дослідження провідного досвіду країн ОЕСР щодо застосування дієвих механізмів фінансової підтримки вищої освіти, зокрема, освітнього кредитування.

Ключові слова: вища освіта, фінансування, освітній кредит, пільгове кредитування, індикативні ціни.

O. V. HRYHORASH

University of Customs and Finance

ORCID: 0000-0002-8089-3755

HIGHER EDUCATION FUNDING USING PRIVATE SOURCES IN OECD COUNTRIES AND IN UKRAINE

The article is devoted to the analysis of higher education funding in OECD countries and in Ukraine. The analysis showed an asymmetry in the distribution of budgetary and private sources of funding for higher education in the OECD countries. So, the group of countries, where higher education is mostly paid (private funding is 60 percent or more), includes: Great Britain, Colombia, Japan, Australia, the USA, Korea and Chile; the group of countries, that provide mostly free higher education (private funding is 20 percent or less) are Germany, Sweden, Slovenia, Belgium, Denmark, Iceland, Austria, Finland, Luxembourg, and Norway. In other OECD countries the ratio of private and public funding of higher education is the same on average. Mechanisms of crediting education in groups of countries where private and state funding prevails, are considered: it can be provided at the expense of private banking institutions, or be carried out on the basis of state crediting programs. Sources of higher education funding in Ukraine are analyzed. It was determined that the share of state funding of higher education in Ukraine has a tendency to decrease. Taking into account the background of the introduction of indicative prices for the most popular majors (the Order is suspended during martial law) and the decrease in the purchasing power of the population, the need for additional sources of funding is increasing. On the one hand, lending through private financial institutions is quite expensive, on the other hand, the mechanism of preferential state lending in Ukraine has not gained wide popularity among the population and is characterized by a low level of economic efficiency for the state. This makes it necessary to study the leading experience of the OECD countries regarding the introduction of effective mechanisms of financial support for higher education, in particular, educational lending.

Key words: higher education, funding, student loan, preferential lending, indicative prices.

Постановка проблеми

Вища освіта є невід'ємною складовою розвитку суспільства. Крім самих здобувачів вищої освіти у зростанні рівня освіченості населення зацікавлена і держава. Ще на початку століття на основі розрахунків визначено, що у країнах ЄС кожен додатковий рік навчання забезпечує зростання заробітної плати на 8% [1].

Відомо, що системи вищої освіти в країнах, що розвиваються, більш приватизовані, ніж у розвинених країнах. Крім того, у багатьох країнах приватні університети становлять більшу кількість загальних університетів, але на

них припадає менша кількість вступників [2]. Навіть у державних закладах вищої освіти фінансове забезпечення здобуття вищої освіти не може бути виключно бюджетним у межах державного замовлення, особливо за умов дефіциту бюджетних коштів.

Хоча заклади вищої освіти у країнах ОЕСР в основному фінансуються з державних джерел, приватні витрати залишаються значним джерелом фінансування (включаючи перекази з державного на приватний), складають значну частку інвестицій у заклади вищої освіти. До пандемії 2020 року приватні витрати на заклади вищої освіти збільшувалися швидше, ніж державні витрати в середньому по країнах ОЕСР. Механізми фінансової підтримки у формі грантів або позик допомагають полегшити фінансовий тягар для домогосподарств, особливо в країнах, де приватні витрати на вищу освіту є високими [3].

На особливу увагу заслуговує механізм фінансової підтримки у вигляді позик, який позитивно зарекомендував себе у країнах ОЕСР. Позики на навчання можна розділити на два основні типи: федеральні позики, спонсовані федеральним урядом, і приватні позики. В Україні на фоні скорочення обсягів державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою застосування такого виду підтримки студентів може значно розширити доступ молоді до освітніх ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У звіті США «State Higher Education Finance» Асоціації керівників вищої освіти штату (SHEEO) зазначається, що у 2021 фінансовому році загальне державне фінансування державної вищої освіти зросло на 4,5% при 3% зменшення кількості зарахованих студентів денної форми навчання. На відміну від показників попередніх рецесій, коли асигнування на освіту скорочувалися, у 2021 році ця тенденція вперше не збереглася: асигнування на освіту з поправкою на інфляцію зросли на 400 доларів США на кожного студента денної форми навчання у державних коледжах та університетах, досягнувши середнього національного значення у 9327 доларів США на студента. Це пов'язано, з одного боку, з збільшенням суми фінансування вищої освіти, а з іншого боку, із скороченням кількості студентів [4].

Результати досліджень [5] показують, що відсоткові частки державних видатків, виділені на підтримку студентів та їхніх батьків, відрізняються у країнах ОЕСР, як і типи підтримки. Автори виділяють пряму підтримку (орієнтовану на студентів) і непряму підтримку (спрямовану на батьків студентів). Підтримка студентів може бути у готівковій формі (стипендії, звільнення від податків для студентів, субсидії на позики) або в безготівковій формі (субсидії на медичне страхування, послуги та транспорт).

Серед актуальних проблем економічної теорії та практичного досвіду, які потребували вирішення на початку 2000х, BARR [6] називав такі: нестійкі державні витрати; державні витрати, які більшою мірою дістаються середньому класу (а не бідним); відсутність або недосконалість кредитних механізмів, які приносять небагато, якщо взагалі приносять додаткові ресурси; економічні обмеження для університетів, які зменшують стимули до ефективності; специфічні особливості, які є дорогими (субсидії на відсотки) та/або адміністративно вимогливими (тестування доходу). Слід констатувати, що більшість із перелічених проблем повністю або частково уже вирішені, зокрема, у ряді країн удосконалено механізм кредитування студентів.

Приклади ефективного застосування механізму кредитування широко представлені у матеріалах періодичної печаті. Так, у дослідженнях О. Мельник [7], Г. Харламової [8] та І. Горіна [9] міститься аналіз підходів до фінансування вищої освіти у Англії, Німеччині, Скандинавських країнах та США та відмічають високий рівень фінансової підтримки студентів за допомогою надання грантів, стипендій, кредитів, субсидій тощо. Автори розглядають можливі рекомендації для української моделі фінансування вищої освіти.

Г. Терещенко [10] та Т. Затонацька [11] розглядають доцільність застосування різних фінансових механізмів розвитку вищої освіти, у тому числі, кредитування та грантів. Автори застерігають від надмірного скорочення бюджетного фінансування, що звужить коло потенційних здобувачів вищої освіти.

Також М. Білінець [12] розкривається сутність освітнього кредиту як фінансового інструменту, що має соціальний характер. На основі узагальнення зарубіжного досвіду автор виділяє дві основні моделі освітнього кредитування з фіксованими та пропорційними виплатами, аналізує правове регулювання пільгового довгострокового кредитування на здобуття освіти та виконання відповідної програми в Україні. На основі проведеного дослідження висвітлюються основні проблеми освітнього кредитування для позичальників (студентів) та кредиторів (банків і держави).

А. Полторак [13] аналізує можливості освітнього кредитування з позиції зміцнення рівня фінансової безпеки держави та доводить, що розвиток механізму кредитування для здобуття вищої освіти в Україні позитивно вплине на підвищення загального рівня освіти населення, ефективність прийняття управлінських рішень у процесі розроблення стратегії та напрямів зміцнення рівня фінансової безпеки держави в умовах глобалізації.

Авторами О. Єрфорт (2018) [14] дано оцінку чинної програми пільгового державного студентського кредитування через порушення ключового принципу зворотності коштів. Запропоновано базові параметри такої програми, що дають можливість збалансувати інтереси випускників і фінансові можливості держави. Також ГРИЩЕНКО (2015) [11] на основі дослідження особливостей різних форм кредитування навчання, джерел фінан-

сування та способів погашення наданих позик запропоновано авторська модель освітнього кредиту, яка може бути запроваджена в Україні.

Слід пам'ятати, що навіть при налагодженому механізмі видання студентських позик, зворотним боком медалі залишаються проблеми повернення виданих позик. За оцінками Річард Веддер [15], рівень прострочень за студентськими позиками становить майже 12 відсотків, але якщо виключити тих позичальників, які ще навчаються (позики їм не є простроченими), рівень прострочень становить приблизно одну чверть.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є аналіз досвіду фінансування вищої освіти за рахунок приватних джерел (зокрема, освітнього кредитування) у країнах ЄС та в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження

Брак бюджетних коштів для фінансування закладів освіти зумовлює необхідність пошуку нових механізмів фінансування. Варто зазначити, що проблема фінансування вищої освіти на сьогодні є однією із актуальних економічних проблем усіх країн світу. Одним із дієвих механізмів фінансування здобуття вищої освіти визначається кредит. Джерела фінансування вищої освіти у країнах ОЕСР представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Джерела фінансування вищої освіти у країнах ОЕСР

Країна	Частка видатків на заклади освіти, %			Видатки на 1 студента, дол. за ПКС	ВВП на душу населення, дол.
	Державних	Приватних			
		Всього	у т.ч. домогосподарств		
Великобританія	23,7	76,3	53,9	29 688	43 070
Японія	32,6	67,4	51,9	19 504	40 778
Австралія	33,7	66,3	50,9	20 625	54 875
США	35,7	64,3	44,2	35 347	65 280
Корея	38,3	61,7	42,3	11 287	31 937
Німеччина	81,2	18,8	0,0	19 608	46 795
Швеція	83,4	16,6	1,2	26 046	51 939
Бельгія	84,1	15,9	7,0	21 082	46 591
Данія	84,6	15,4	0,0	21 658	59 776
Ісландія	88,7	11,3	7,0	16 610	68 941
Австрія	89,0	11,0	3,5	21 329	50 114
Фінляндія	90,4	9,6	0,2	18 129	48 678
Люксембург	91,0	9,0	1,5	51 978	113 219
Норвегія	92,2	7,8	3,8	25 019	75 826

Джерело: складено автором на основі: [16; 17; 18].

Аналіз джерел фінансування вищої освіти (табл. 1) показав, що структура фінансового забезпечення вищої освіти значно відрізняється у країнах ОЕСР. Зокрема, до країн, де вища освіта є переважно платною (60 і більше відсотків приватного фінансування) відносяться: Великобританія, Колумбія, Японія, Австралія, США, Корея та Чилі; країнами, які забезпечують переважно безоплатну вищу освіту (20 і менше відсотків приватного фінансування), є: Німеччина, Швеція, Словенія, Бельгія, Данія, Ісландія, Австрія, Фінляндія, Люксембург та Норвегія. У інших країнах ОЕСР співвідношення приватного і державного фінансування вищої освіти характеризується меншим рівнем асиметрії.

Аналізуючи джерела фінансування вищої освіти у країнах ОЕСР слід відзначити, що обсяг видатків на підготовку одного студента не пов'язаний із показником ВВП на душу населення, а лише відображає результат державної політики у сфері підготовки фахівців. Разом з тим можна відмітити, що в цілому у країнах, де фінансування вищої освіти здійснюється переважно державним коштом, в середньому показник ВВП на душу населення вищий. Необхідно підкреслити, що низький рівень державних видатків на вищу освіту не є свідченням недостатності державних коштів, оскільки представлені в таблиці країни, де переважає приватне фінансування, мають високі показники ВВП на душу населення, завдяки чому і забезпечується можливість фінансування навчання за рахунок коштів домогосподарств з використанням розвиненої системи освітнього кредитування. З іншого боку, ми розділяємо висновки Л. Антонюк [19] про неможливість забезпечення достатнього рівня у країнах, які мають бюджетний дефіцит, зокрема, для України.

Як відомо, фінансування вищої освіти може здійснюватися за рахунок коштів держави, власних коштів замовників освітніх послуг та кредитних ресурсів. Кошти замовників освітніх послуг можуть залучатися на основі попередньої оплати навчання шляхом надання стипендій і грантів з урахуванням середнього рівня їх доходів

(застосовується в Австрії, Франції, Іспанії), та застосування програм кредитування навчання з погашенням після завершення навчання у ЗВО (застосовується в США, Канаді, Японії) або з виплатами, розмір яких залежить від рівня доходів випускників (застосовується в Австралії, Новій Зеландії, Великобританії) [20]).

Розглянемо приклади організації систем фінансування вищої освіти у представлених країнах з переважаючою часткою приватних коштів. Так, студентські позики та гранти у Великобританії насамперед надає уряд через компанію «Студентські позики» (SLC) невідомого державного органу. Більшість студентів університету, які проживають у Великій Британії, мають право отримувати студентські кредити. Крім того, окремі категорії студентів курсів підвищення кваліфікації так само мають право подавати заявки на отримання кредитів [10]. Приватні освітні кредити у Великобританії не замінюють державне кредитування, а скоріше, доповнюють його (наприклад, якщо студенту не вистачає коштів на проживання). Такі позики здійснюються банками, не залежать від майбутніх доходів та обов'язково повертаються через певний проміжок часу [21].

За формою надання приватні кредити у США на здобуття вищої бувають прямими (позику надається безпосередньо студенту) та опосередкованими (через університет, коледж). Кредити, які надаються закладам вищої освіти, надходять відразу на рахунки університету. На відміну від Великобританії, у США освітні кредити надаються великою кількістю банків та небанківських кредитних інституцій. Відсотки за такими кредитами визначаються з урахуванням кредитної історії позичальника. Федеральні кредити, надаються під гарантії уряду США за ставкою, що пов'язана зі ставкою рефінансування і не перевищує 8 % річних. Федеральне кредитування здійснюється через акредитовані кредитні інституції, або безпосередньо університетами. Найрозповсюдженішими та популярними серед позичальників є урядовий кредит, який здійснюється за двома програмами: Федеральна програма прямого студентського кредитування, яка надається студентам та їхнім батькам безпосередньо урядом США, та Федеральна сімейна освітня програма, за якою студент звертається в банк або іншу кредитну організацію. У цьому випадку кредит видається під гарантії федерального уряду [11].

У Південній Кореї освітні кредити надаються за допомогою Фундації Допомоги Студентам Кореї (KOSAF). Програми освітнього кредитування в Кореї включають позики, які залежать від доходу, прямі кредити та кредити для студентів із сільської місцевості. Позики, які залежать від доходу, надаються студентам з бідних та багатодітних сімей на основі критерію високої академічної успішності абітурієнта. Позичальник може не погашати кредит до тих пір, поки його річний дохід не досягне певного мінімального рівня. Прямі кредити зі зниженою відсотковою ставкою надаються та гарантуються державою на основі задовільної академічної успішності абітурієнта та повертаються після 10 років. Після цього позичальнику надається 10 років, під час яких він погашає тіло кредиту та виплачує відсотки. Кредити для студентів з сільської місцевості надаються державою на безвідсотковій основі [21].

Прикладами організації фінансування вищої освіти країн, де переважають бюджетні ресурси, є Фінляндія. Крім фінансової підтримки студентів у вигляді грантів, кредитів у Фінляндії застосовують дотації на оплату житла (що може надаватися в залежності від доходу студента), розмір допомоги є вищим, якщо студент проживає окремо, а не з батьками. У Норвегії ж при виконанні цієї умови 40% кредиту, який і є базовою допомогою, перетворюється на грант. Гранти надаються переважно на термін близько 6–9 років, але в цілому в кожній з країн система надання фінансової допомоги є досить гнучкою. Також є додаткові гранти та пільгові умови для певних вразливих категорій студентів. Умови надання кредитів є досить лояльними. Виплати починаються через 0,5–2 роки після закінчення навчання. Загальний термін сплати – 15–30 років. За необхідності можливі також певні відстрочки або навіть списання боргу [7].

Державне фінансування освіти в Німеччині реалізується на трьох рівнях: федеральному, регіональному (землі) і місцевому (муніципалітети). Загалом, майже 90% фінансування вищих навчальних закладів надходить із державних джерел, близько 75% яких – саме бюджети федеральних земель. В Німеччині досить обмежені можливості залучення позабюджетних коштів, оскільки переважно освіта є безкоштовною. При цьому система фінансової підтримки студентів в Німеччині є досить розвинутою і представлена грантами та кредитами. Основна частина надається згідно Федерального закону про навчальну допомогу студентам BAföG. Якщо сімейний прибуток є недостатнім, надається фінансова підтримка від держави. Завдяки такій підтримці, студенти мають змогу не працювати або майже не працювати під час навчання. При цьому близько двох третин студентів мають часткову зайнятість. Половина отриманих коштів зазвичай надається у формі гранту, друга половина – у формі безвідсоткового кредиту, який починають виплачувати через п'ять років після закінчення ЗВО [7]. У Німеччині кредит на навчання можуть узяти всі студенти віком від 18 до 30 років. Максимальна сума – 7 800 євро в рік (650 євро в місяць). Гнучка процентна ставка – від 5,95 до 8,38%. Період погашення – до 25 років. Усі ризики щодо неповернень бере на себе Банк розвитку Німеччини (Kreditanstalt für Wiederaufbau) [9].

Джерела фінансування вищої освіти в Україні представлені на рис. 1.

В Україні частка державного фінансування вищої освіти щороку зменшується (рис. 1). Це обумовлює потребу використання приватних коштів для оплати освітніх послуг. Ситуація ускладнюється і тим, що набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання запровадження індикативної собівартості» [23]. Це означає,

що заклади освіти мають встановлювати вартість навчання за контрактом 38 популярних спеціальностей на рівні до 80% від суми бюджетних витрат на підготовку одного студента за бюджетні кошти. Приватні вищі опинилися у більш вигідному становищі, оскільки не були зобов'язані застосовувати формулу індикативної собівартості для розрахунку ціни, а тому в окремих випадках встановлювали ціни нижчі, ніж у державних ЗВО. Виявилось, що ціна навчання на однакові спеціальності могла відрізнитися у 1,5–2 рази у закладах одного регіону. У будь-якому випадку в умовах скорочення обсягу державного замовлення на підготовку фахівців (зменшення державного фінансування) та підвищення цін на навчання потреба у кредитних коштах зростає.

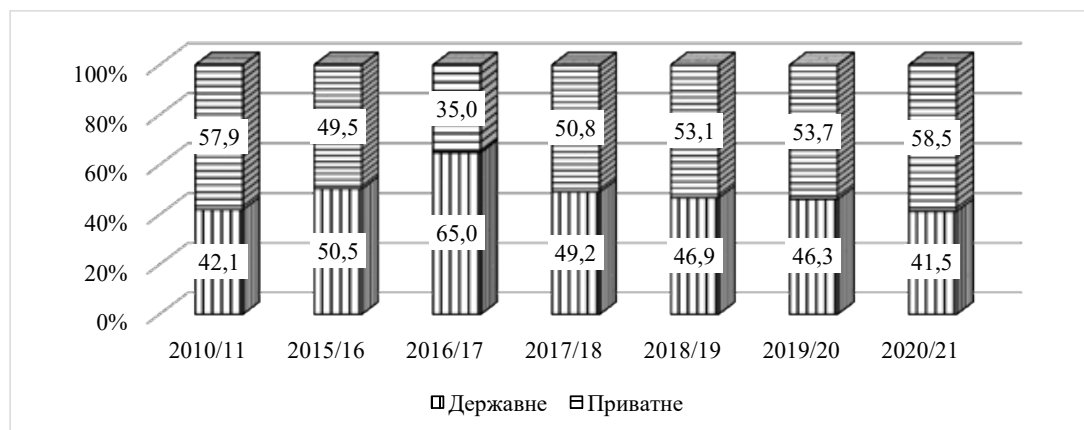

Рис. 1. Джерела фінансування вищої освіти в Україні у 2010–2021 рр.

Джерело: складено автором на основі: [22].

В Україні застосовується механізм приватного освітнього кредитування та державного. Цільових кредитів на освіту українські банки не пропонують. Але їх повноцінною заміною є нецільовий кредит на навчання готівкою. Такі кредитні продукти є практично в кожному банку. Сума кредиту залежить від доходу потенційного клієнта і забезпечення, яке він надасть. Якщо сума потрібна невелика, вигідніше оформити кредитну картку або взяти кредит готівкою. Так, якщо для кредиту на освіту береться невелика сума грошей – 20–50 тис. гривень, тоді період погашення рідко перевищує 2–3 роки. Такі кредити найпростіші в оформленні, але і з найвищою процентною ставкою. Ще один варіант отримати позику на освіту – кредитні спілки. В Україні понад 300 кредитних спілок, з них активну діяльність ведуть близько 200. У середньому, процентна ставка в кредитній спілці становить ті ж 30%, що і в банках. Але на відміну від останніх, вони надають менші суми коштів, ніж банки, і на менші терміни [24].

Поряд з приватним кредитуванням освіти існує також пільгове державне кредитування. З 2003 року діяла постанова КМУ № 916 «Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти» [25]. З 2018 року діє постанова КМУ № 673 «Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти» [26]. Відповідно до неї, сума кредиту повертається:

- із сплатою трьох відсотків річних суми заборгованості за кредитом;
- протягом п'ятнадцяти років;
- виплати починаються з дванадцятого місяця після здобуття одержувачем кредиту в установленому порядку відповідного освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня до державного бюджету або до місцевих бюджетів;
- передбачена виплата щороку однієї п'ятнадцятої частини загальної суми одержаного кредиту та відсотків за користування ним.

Одержувач кредиту може повернути кредит раніше встановленого в угоді строку.

Ефективність умов такого кредитування є дискусійною. Авторами ЄВФОРТ розраховано, що з урахуванням знецінення коштів унаслідок інфляції, загальний обсяг повернень основної суми боргу й процентів становить лише 40,6 % наданої суми.

За період з 2000 до 2014 року пільговий кредит отримали 22402 особи. Протягом 2014–2018 рр. кредити не надавалися. У 2019 році – 77 осіб [24].

На виконання ПКМУ від 11.03.2022 «Про призупинення у 2022 році дії деяких постанов Кабінету Міністрів України» для впорядкування фінансування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану дія Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання запровадження індикативної собівартості» [23] призупинена. Разом з тим в умовах скорочення бюджетних надходжень, а значить і скорочення обсягів державного замовлення та зниження купівельної спроможності громадян необхідність використання кредитних ресурсів значно підвищиться. Виникає необхідність розширення можливостей для застосування механізму освітнього кредитування в Україні.

Висновки

Таким чином, аналіз механізмів фінансування вищої освіти у країнах ОЕСР показав, що застосування і бюрократичної моделі (з переважанням бюджетних ресурсів) і ринкової моделі (з переважанням приватних ресурсів) є однаково ефективним. В Україні в умовах обмеженості фінансових ресурсів, скорочення частки державного фінансування підготовки фахівців з вищою освітою, підвищення рівня цін на освітні послуги на фоні скорочення купівельної спроможності населення виникає нагальна потреба реформуванні системи фінансування вищої освіти. Потреба населення у кредитних ресурсах зростає, а приватні фінансові установи надто високими ставками не створюють умови для доступного освітнього кредитування. Цільове пільгове державне кредитування показало низьку фінансову ефективність для держави та не набуло популярності серед населення. На основі проведеного аналізу зарубіжного досвіду можна дійти висновку, що в умовах бюджетного дефіциту дієвим заходом підвищення ефективності фінансування вищої освіти в Україні є скорочення обсягу бюджетних ресурсів, що спрямовуються на фінансування державного замовлення, на користь розширення фонду освітнього кредитування.

Список використаної літератури

1. Harmon, C., Walker, I., & Westergaard-Nielsen, N. (2001). Education and earnings in Europe: a cross country analysis of the returns to education. Edward Elgar. Retrieved from: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/education-and-earnings-in-europe-9781840645309.html>
2. Tilak Jandhyala. (2006). Private higher education: philanthropy to profits. Higher education in the world. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/39522752_Private_higher_education_philanthropy_to_profits.
3. How has private expenditure on tertiary education evolved over time and how does it affect participation in education? (2019). OECD iLibrary. <https://doi.org/10.1787/22267077>.
4. Michael T. Nietzel (2022). State Funding For Public Higher Education Increased 4.5% In 2021. Forbes. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/michaelnietzel/2022/06/14/state-funding-for-public-higher-education-increased-45-in-2021/?sh=baa462473b36>.
5. Ozge Dilaver Kalkan, Geraint Johnes, Jill Johnes (2008). Public / private funding of higher education: a social balance – Report for England. HIS Hochschul-Informationen-System GmbH. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/288343190_Public_private_funding_of_higher_education_a_social_balance_-_Report_for_England.
6. Barr N. Higher Education Funding. Oxford Review of Economic Policy, Volume 20, Issue 2, June 2004, Pages 264–283, <https://doi.org/10.1093/oxrep/grh015>.
7. Мельник, О. В., Мирошниченко, Ю. О. (2021). Державне регулювання фінансування вищої освіти: світовий досвід // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. № 3. С. 120–126. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-13.
8. Харламова Г. О. (2017). Британська модель фінансування вищої освіти: уроки для України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. Вип. 5. С. 58-66. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2017_5_11.
9. Горін І. І. (2013). Зарубіжний та український досвід фінансування вищої освіти. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Вип. 9(1). С. 176-182. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2013_9%281%29_32
10. Терещенко Г. М. (2018). Оцінювання переваг та недоліків фінансування здобуття вищої освіти через механізм кредитування та грантів на навчання студентів. Освітня аналітика України. № 3 (4). С. 108-127. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2018-3-108-127>.
11. Затоначька Т. Г., Терещенко Г. М. (2018). Кредитний механізм фінансування здобуття вищої освіти в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. Вип. 2. С. 19-23. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2018_2_5
12. Білінець М. Ю. (2016). Освітні кредити як джерело фінансування вищої освіти: світова практика та українські реалії. Інвестиції: практика та досвід. № 15. С. 34-38. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_15_8
13. Полторак А. С., Паламарчук В. Ю., Манукян Т. А. (2018). Розвиток механізму кредитування для здобуття вищої освіти як напрям зміцнення рівня фінансової безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід. № 23. С. 44-49. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.44.
14. Єрфорт О. Ю., Єрфорт І. Ю. (2018). Розвиток механізмів кредитування здобуття вищої освіти в Україні. Фінанси України. 2018. № 3. С. 67-79. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_3_6
15. Vedder R. (2015). Equity vs. Efficiency: Downsizing Student Loans. Forbes. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/ccap/2015/12/07/equity-vs-efficiency-downsizing-student-loans/?sh=245955014b42>.
16. OECD. (2019). *Relative shares of public, private and international expenditure on educational institutions*. OECD Publishing. Retrieved from: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=93063>
17. OECD. (2019). *Total expenditure on educational institutions per full-time equivalent student*. OECD Publishing. Retrieved from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE
18. GDP per capita. World Bank data. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

19. Antonyuk L., Ilnytsky D., Barabas D., & Sandul M. (2017). International competitive disposition of national higher education systems. *International Economic Policy*, 2, 7-38. Retrieved from: http://iejjournal.com/journals_eng/27/2018_1_Antoniuk_Ilnytsky_Barabas_Sandul.pdf.
20. Chapman B., Ryan C. Income-contingent financing of student charges for higher education: assessing the Australian innovation / Center for economic policy research. Australian National University. 2002. Retrieved from: <https://digitalcollections.anu.edu.au/handle/1885/40577>
21. Грищенко, А. І. (2015). Освітнє кредитування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні. *Економіка та держава*. Економіка та держава. № 3. С. 38-42.
22. Вища та фахова передвища освіта в Україні (2021). Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/>
23. Деякі питання запровадження індикативної собівартості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 191-2020-п. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text>
24. Ковтун О. (2020) Кредит на навчання: як отримати та які умови пропонують держава й банки. *Український капітал*. Режим доступу: <https://ucap.io/kredyt-na-navchannya/>
25. Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2003 № 916. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>
26. Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійно-технічної та вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 673. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-%D0%BF>

References

1. Harmon, C., Walker, I., & Westergaard-Nielsen, N. (2001). Education and earnings in Europe: a cross country analysis of the returns to education. Edward Elgar. Retrieved from: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/education-and-earnings-in-europe-9781840645309.html>
2. Tilak Jandhyala. (2006). Private higher education: philanthropy to profits. *Higher education in the world*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/39522752_Private_higher_education_philanthropy_to_profits.
3. How has private expenditure on tertiary education evolved over time and how does it affect participation in education? (2019). OECD iLibrary. <https://doi.org/10.1787/22267077>.
4. Michael T. Nietzel (2022). State Funding For Public Higher Education Increased 4.5% In 2021. *Forbes*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/michaelnietzel/2022/06/14/state-funding-for-public-higher-education-increased-45-in-2021/?sh=baa462473b36>.
5. Ozge Dilaver Kalkan, Geraint Johnes, Jill Johnes (2008). Public / private funding of higher education: a social balance – Report for England. HIS Hochschul-Informationssystem GmbH. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/288343190_Public_private_funding_of_higher_education_a_social_balance_-_Report_for_England.
6. Barr N. Higher Education Funding. *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 20, Issue 2, June 2004, Pages 264–283, <https://doi.org/10.1093/oxrep/grh015>.
7. Melnyk, O., Myroshnychenko, Yu. O., V. (2021). Derzhavne rehulivannia finansuvannia vyshchoi osvity: svitovy dosvid [State regulation of higher education funding: world experience]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriya Ekonomika*. 3, 120–126. (In Ukrainian). DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-13.
8. Kharlamova H. O. (2017). Brytanska model finansuvannia vyshchoi osvity: uroky dlia Ukrainy [The British model of financing higher education: lessons for Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. 5, 58-66. (In Ukrainian). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2017_5_11.
9. Horin I. I. (2013). Foreign and Ukrainian experience of financing higher education. [Foreign and Ukrainian experience of financing higher education]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. Vyp. 9(1). S. 176-182. (In Ukrainian). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2013_9%281%29_32
10. Tereshchenko H. M. (2018). Otsiniuvannia perevah ta nedolikh finansuvannia zdobuttia vyshchoi osvity cherez mekhanizm kredyuvannia ta hrantiv na navchannia studentiv [Evaluating the advantages and disadvantages of financing higher education through the mechanism of loans and grants for student training]. *Osvitnia analityka Ukrainy*. № 3 (4). С. 108-127. (In Ukrainian). DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2018-3-108-127>.
11. Zatonatska T. H., Tereshchenko H. M. (2018). Kredytnyi mekhanizm finansuvannia zdobuttia vyshchoi osvity v Ukraini. [Credit mechanism for financing higher education in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. № 2. S. 19-23. (In Ukrainian). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2018_2_5
12. Bilinets M. Yu. (2016). Osvitni kredyty yak dzherelo finansuvannia vyshchoi osvity: svitova praktyka ta ukraïnski realii. [Educational loans as a source of financing higher education: world practice and Ukrainian realities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 15. S. 34-38. (In Ukrainian). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_15_8

13. Poltorak A. S., Palamarchuk V. Yu., Manukian T. A. (2018). Rozvytok mekhanizmu kredyтуvannia dlia zdobuttia vyshchoi osvity yak napriam zmitsnennia rivnia finansovoi bezpeky derzhavy. [Development of the crediting mechanism for obtaining higher education as a direction of strengthening the level of financial security of the state]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 23. S. 44-49. (In Ukrainian). DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.44.
14. Ierfort O. Yu., Yerfort I. Yu. (2018). Rozvytok mekhanizmiv kredyтуvannia zdobuttia vyshchoi osvity v Ukraini. [Ierfort O. Yu., Yerfort I. Yu. (2018). Rozvytok mekhanizmiv kredyтуvannia zdobuttia vyshchoi osvity v Ukraini.]. *Finansy Ukrainy*. 2018. № 3. S. 67-79. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_3_6 *Finansy Ukrainy*. 2018. № 3. S. 67-79. (In Ukrainian). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_3_6.
15. Vedder R. (2015). Equity vs. Efficiency: Downsizing Student Loans. *Forbes*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/ccap/2015/12/07/equity-vs-efficiency-downsizing-student-loans/?sh=245955014b42>.
16. OECD. (2019). *Relative shares of public, private and international expenditure on educational institutions*. OECD Publishing. Retrieved from: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=93063>
17. OECD. (2019). Total expenditure on educational institutions per full-time equivalent student. OECD Publishing. Retrieved from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE
18. GDP per capita. World Bank data. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
19. Antonyuk L., Ilnytsky D., Barabas D., & Sandul M. (2017). International competitive disposition of national higher education systems. *International Economic Policy*, 2, 7-38. Retrieved from: http://iejjournal.com/journals_eng/27/2018_1_Antoniuk_Ilnytsky_Barabas_Sandul.pdf.
20. Chapman B., Ryan C. Income-contingent financing of student charges for higher education: assessing the Australian innovation / Center for economic policy research. Australian National University. 2002. Retrieved from: <https://digitalcollections.anu.edu.au/handle/1885/40577>
21. Hryshchenko, A. I. (2015). Osvitnie kredyтуvannia: svitovyi dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini [Educational lending: global experience and prospects for implementation in Ukraine.]. *Ekonomika ta derzhava. Ekonomika ta derzhava*. № 3. S. 38-42. (In Ukrainian).
22. Higher and professional pre-higher education in Ukraine (2021). State Statistical Service of Ukraine. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua/>.
23. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Some issues of introducing the indicative cost price. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text>
24. Kovtun O. (2020) Kredyt na navchannia: yak otrymaty ta yaki umovy proponuiut derzhava y banky. [Study loan: how to get it and what conditions are offered by the state and banks]. *Ukrainskyi kapital*. (In Ukrainian). Retrieved from: <https://ucap.io/kredyt-na-navchannya/>
25. Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), The procedure for providing targeted preferential state loans for higher education. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>.
26. Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), The procedure for preferential lending for obtaining professional and technical and higher education. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-%D0%BF>